

Köllő Attila

A fenntartható növekedés széles bázison nyugszik

A hazai GDP növekedése 2024 elején újra pozitív tartományba került, amit elsősorban a lakossági fogyasztás emelkedése okozott (a visszaeső import miatt növekvő nettó export mellett). A magyar GDP közel felét kitevő háztartási fogyasztás helyreállása fokozatosan várható, amit ciklikus és strukturális tényezők is magyaráznak. A fenntartható növekedés csak kiegyensúlyozott szerkezetben tud megvalósulni, ezért fontos a fogyasztás mellett a magas hozzáadott értékű ágazatokba való beruházások emelése és az exportpiaci részesedésünk növelése is.

2023 első negyedében a magyar GDP 1,1 százalékkal emelkedett, amit elsősorban a fogyasztás bővülése és az import visszaesése támogatott. A gazdasági növekedéshez a fogyasztás emelkedése 1,8 százalékponttal, a nettó export 3,1 százalékponttal járult hozzá, miközben a beruházások volumenének csökkenése 1,5 százalékponttal visszafogta azt. Figyelembe véve, hogy a nettó export növekedési hozzájárulása a bruttó kivitel csökkenése mellett következett be (ugyanis a bruttó import jobban visszaesett, mint a bruttó kivitel), azt mondhatjuk, hogy az első negyedéves növekedés a fogyasztáson és az importintenzitás csökkenésén nyugodott.

A növekedés szerkezete tehát eltér a 2013-2019 közötti, fenntartható növekedést elérő évek átlagától. A vizsgált időszakban a lakossági fogyasztás évente átlagosan 3,6 százalékkal nőtt, emellett azonban a beruházások évente 9,3, az export pedig 5,9 százalékkal tudott bővülni, így a növekedés összetétele kiegyensúlyozott volt.

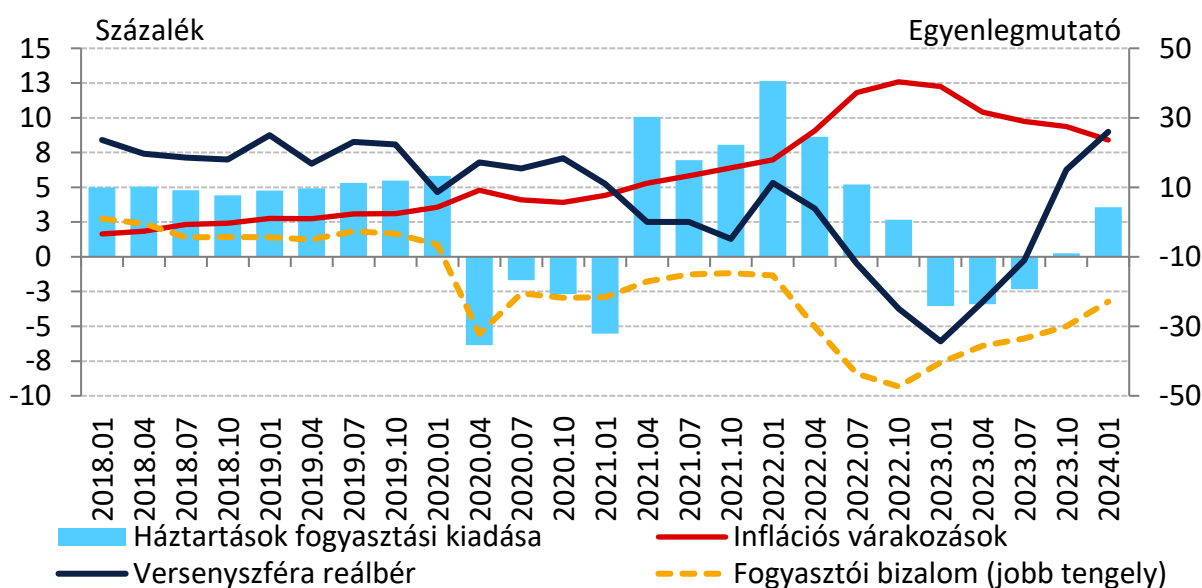
A fenntartható gazdasági növekedésnek széles bázison kell nyugodnia. Hosszú távon az a leginkább kedvező, ha a fogyasztás, az export és a beruházások egyaránt segítik a gazdasági növekedést. Amennyiben a növekedés túlzottan beruházás- vagy export-központú, akkor lehet elvileg tartós, de a lehetségesnél kevésbé emeli a hazai jólétet. Ezzel szemben a fogyasztás-központú növekedésnek rövid távon pozitív jóléti hatásai vannak, de középtávon fenntarthatósági problémák (magas a folyó fizetési mérleg, emelkedő infláció) jelentkezhetnek. Az optimális gazdasági növekedési szerkezetet valamennyi keresleti tényező arányosan segíti.

A fogyasztás helyreállása az inflációs hullám után

A lakossági fogyasztás a közel kétszámjegyű reálbérdinamika mellett fokozatosan áll helyre. A dezinflációval párhuzamosan a bérek vásárlóerejének növekedése 2023 őszén pozitívba tartományba került, majd az idei év első hónapjaiban már közel kétszámjegyű volt. A háztartások fogyasztási kiadása 3,6 százalékkal bővült az év elején, így négy negyedévet követően tudott ismételten növekedni éves bázison. A lakossági fogyasztás a reálbérekhez képest késleltetve, visszafogott mértékben kezdett el bővülni (1. ábra), ezért fontos megvizsgálni, hogy milyen tényezők milyen csatornákon keresztül határozzák meg a háztartási fogyasztás alakulását.

A fogyasztás visszaesésének fő oka az infláció megugrása volt. A magas infláció csökkenti a bérek reálértékét, felemészti a megtakarításokat, valamint bizonytalanná teszi a lakosságot a jövőbeli fogyasztási döntéseit illetően. Az elmúlt két évben tapasztalt kétszámjegyű infláció következtében 2023 közepére a reálbérek, valamint a lakossági megtakarítások reálértéke 2-3 évvel azelőtti szintre esett vissza. A fogyasztói ár-index emelkedésével párhuzamosan a lakosság hangulata is romlott, az ESI fogyasztói bizalmi indexe a 2008-2009-es gazdasági válság idejében tapasztalt szintre csökkent. A lakossági bizalom alacsony szintje a megtakarítások emelkedésében is tükröződött. A magas infláció következtében a pénzügyi vagyonuk reálértékének helyreállítása érdekében a háztartások 2022 vége óta jelentősen növelték folyó megtakarításaikat, ami a fogyasztás csökkenésében csapódott le.

1. ábra: A lakossági fogyasztás, valamint a fogyasztást meghatározó tényezők alakulása

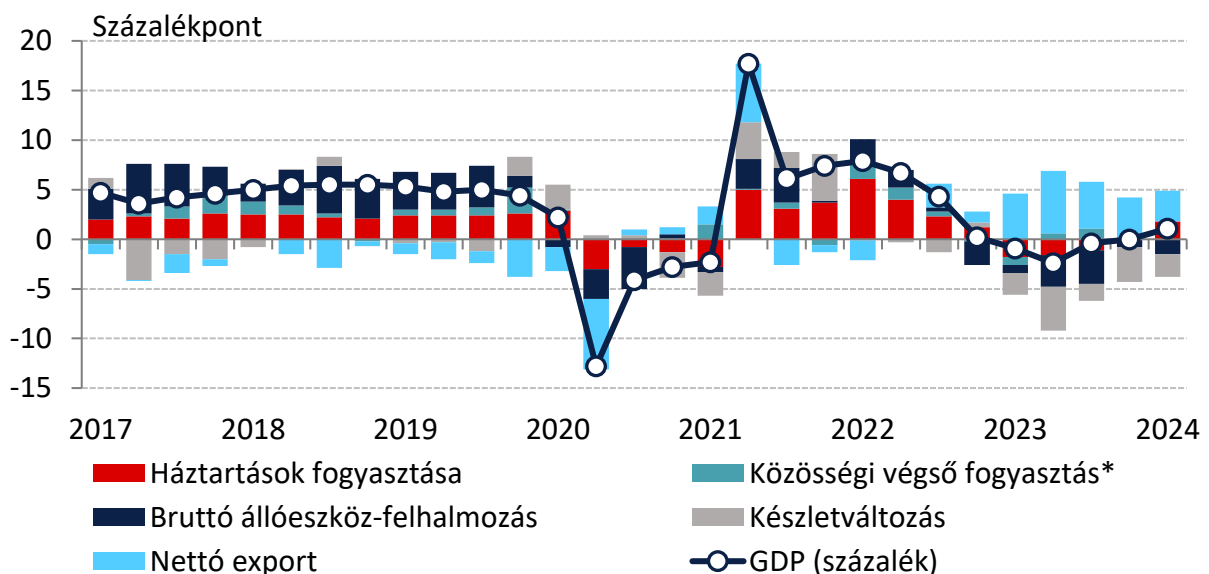
Megjegyzés: Az Európai Bizottság adatai alapján MNB-számítás.

Forrás: KSH, Európai Bizottság

A fogyasztás teljes helyreállításához az inflációs várakozások horgonyzására, a reálvagyon szintjének növelésére, valamint a fogyasztói bizalom javulására van szükség. A fogyasztóiár-index a 2023 januári 25,7 tetőzést követően sikeresen a jegybanki céltartományba került az idei év első hónapjaira. A háztartások inflációs várakozásai a tényinflációval párhuzamosan csökkentek a 2023 év eleji csúcsot követően, azonban annál magasabban, 7-8 százalék körül alakultak az elmúlt hónapokban. Ennek megfelelően a lakosság óvatossági motívuma oldódik, míg a fogyasztói bizalom fokozatosan javul, de továbbra is a koronavírus-járvány által sújtott éveknél alacsonyabb szinten tartózkodik. Amíg bizonytalanok vagyunk a jövőbeni kilátásokat illetően, addig óvatosságból többet takarítunk meg és kevesebbet fogyasztunk.

A fogyasztás gyors helyreállítását strukturális problémák is lassítják. Hazánkban a fogyasztási ráta a fejlettségünkhöz képest nemzetközi összehasonlításban alacsony. Az Eurostat legfrissebb adatközlése alapján az egy főre jutó, vásárlóerő-paritáson mért fogyasztás 2023-ban hazánkban volt a legalacsonyabb az Európai Unióban. Ezzel szemben a háztartások GNI-arányos nettó megtakarítási rátája a 2010-es években átlagosan 7-8 százalék volt, ami a második legmagasabb érték az Európai Unióban. A hazai lakossági megtakarítási ráta a 2020-as években is az egyik legmagasabb maradt nemzetközi összehasonlításban.

2. ábra: A GDP változásának felhasználás oldali felbontása

Megjegyzés: A közösségi végső fogyasztás a kormányzattól és nonprofit intézményektől kapott természetbeni társadalmi juttatásokkal együtt. A készletváltozás tartalmazza az értéktárgyak beszerzésének és eladásának egyenlegét is.

Forrás: KSH

A fenntartható gazdasági növekedésnek széles bázison kell nyugodnia

A fenntartható növekedés alapja a kiegyensúlyozott szerkezet, melyet a fogyasztás mellett a beruházások bővülése és a bruttó export is támogat. Magyarországon 2016 és 2021 között a növekedés egyik fontos tényezője volt a beruházási aktivitás, valamint a nemzetközi összevetésben magas beruházási ráta. Árstabilitás nélkül azonban a vállalatok is bizonytalan helyzetbe kerültek: egyfelől költségeik a korábbiakhoz képest megemelkedtek, másrészt a bevételeik is kiszámíthatatlanabbá váltak a visszaeső kereslet következtében. Ennek eredőjeként a magasabb inflációs környezetben a vállalatok óvatosabbá váltak és kevesebbet beruházást indítottak. Így végeredményben az elmaradó investíciók 2023-ban átlagosan 2,0, az idei első negyedévben 1,5 százalékponttal fogták vissza a gazdaság bővülését a magas infláció és szűkülő kereslet következtében. A gyenge belső folyamatok miatt az import átlagosan 8,1 százalékkal mérséklődött az elmúlt három negyedévben. Így a nettó export annak ellenére pozitívan járult hozzá a növekedéshez, hogy a kivitel átlagosan 3,7 százalékkal csökkent ebben az időszakban.

Középtávon fontos a magasabb hozzáadott értékű ágazatokban növelni a beruházások arányát. A hazai beruházási ráta 25-26 százalék körül alakul, ami továbbra is az egyik legmagasabb érték az Európai Unióban, azonban 2019 óta a beruházások árváltozása nagyobb mértékű volt, mint a teljes GDP-é. Ennek hatására az árhatásokat kiszűrve a fix áras beruházási ráta négy negyedéves gördülőátlaga 22,6 százalékon alakult hazánkban az elmúlt negyedévben, ami az EU középmezőnyében foglal helyet. A kiegyensúlyozott növekedési pálya eléréséhez fontos a beruházási aktivitás növelése és az egészséges beruházási szerkezet fenntartása. A mennyiség mellett fontos a beruházások minőségének javítása is. Ezt elősegítik a magas hozzáadott értékű ágazatokba való beruházások, valamint a kutatás fejlesztés és az innovatív és okos beruházások nagyobb aránya.

A külpiaicaink jövő évben várt élénkülése, valamint a korábbi zöldmezős FDI beruházások termővé fordulása az export növekedését eredményezi a jövő évtől. A fenntartható növekedés szempontjából fontos változás, hogy az elmúlt időszak mintázatával ellentétben a nettó export pozitív hozzájárulását a bruttó kivitel bővülése kísérheti, ami a külpiaici részesedésünk ismételt növekedésével is jár.

A hazai export nemzetközi összevetésben alacsony hozzáadott értékkel jellemezhető, ami az innovációval, a hazai brandek fejlesztésével, valamint a hazai vállalatok „okos tőkével” való jobb ellátottságával növelhető. A hazai exportorientált vállalatok jellemzően a termelési lánc közepére, a tényleges gyártási tevékenységre helyezik a hangsúlyt. Az empirikus kutatások azonban azt találták, hogy ezen a tevékenységek során a hozzáadott érték tartalom alacsony. A hazai kivitel értékteremtő képessége akkor javítható, ha a hazai vállalkozások feljebb lépnek a termelési láncban és saját termékekkel, saját brandekkel jelennek meg a nemzetközi versenyben. Továbbá az egészséges beruházás és export szerkezet érdekében fontos az immateriális tőkébe történő beruházások növelése. Mindezek révén exportpiaci versenyképességünk javulhat, ami a külpiazi részesedésünk bővülését és fenntartható, kiegyensúlyozott növekedést tesz lehetővé.

„Szerkesztett formában megjelent a Világgazdaság.hu oldalon 2024. július 9-én.”